

Дејан САВОВСКИ

НАТО ПАКТ: ДИЛЕМИ ЗА ПРОШИРУВАЊЕ ИЛИ МОЖНОСТ ЗА РАЗДРУЖУВАЊЕ?

Дали Алијансата има долгорочна иднина? Субјективно мислам дека историјата ќе го даде одговорот на ова неминовно прашање, кое е суштинско, а од него е засегнат цел свет. На почетокот на третиот милениум, меѓународната заедница ја карактеризираа големи и брзи структурни процеси и промени во насока на политичката, економската социјалната, воената и друг вид сфера на нејзиното функционирање. Цел на овие, ќе ги наречам, стратешки сфери, особено од воениот аспект, биле и сè уште се во насока на одржување или на надминување на рамнотежата на "стравот" меѓу големите сили и нивните коалициони партнери.

Од особено значење за една длабока анализа, меѓу другото, е и разбирањето на стратешките гледишта на трите главни субјекти и фактори во глобалниот систем за безбедност, а тоа се САД, Кина и Русија. Кинеските проценки за сегашната глобална ситуација поаѓаат од претпоставките за мултиполаризација, како неизбежен светски процес, како и од тоа дека САД останаа единствена супер сила по завршувањето на Студената војна, кои секогаш го кажуваат последниот збор за важните глобални прашања.

Она што реално ги загрижува Кинезите е фактот што во некои западни земји останале рецидивите кои влечат длабоки корења уште од Студената војна, а се манифестираат преку експанзијата на НАТО.

Руските проценки се многу слични на кинеските. Русите особено го истакнуваат воениот аспект на безбедност и на стабилизирачкиот ефект на нуклеарните потенцијали. Затоа и проширувањето на НАТО кон исток го сметаат за сериозна закана. Американските гледишта се во насока на подобрување на своите економски перформанси во однос на сите главни сили, како и од свесноста дека се доминантна воена сила во светот. Како заклучок на гореизнесеното може да се истакне дека декларираниот принцип на еднаквост во безбедноста не е можен и не постои во практиката. Градењето на новиот безбедносен систем, дали на глобално или на регионално ниво е дел од поширо-

киот историски процес и ниедна од големите сили ќе нема посебен ексклузивитет. Дваесет и првиот век може да донесе регионални, етнички и религиозно цивилни војни од типот на војната меѓу Ирак и Иран, Судан, Авганистан. Но, сите овие војни се наоѓаат надвор од зоната на Алијансата.

Денешната безбедносна агенда на Европа, особено за посткомунистичките земји, е во насока на кооперативно зачленување во НАТО како гарант за вивната и за севкупната безбедност. Европскиот пристап кон безбедноста по својата природа се темели на компромис, а понекогаш на болен процес на земање и на давање. Но, клучно е прашањето што доколку не постои воена

Алијансата поефикасно соочување со новите безбедносни закани. Има многу опции за новиот НАТО, како и за неговите мисии, но сè уште не се јасно дефинирани.

Во меѓувреме Кина веќе може да се смета за светска сила. Индија, како и Бразил, се следните. Русија со нејзиното огромно пространство, со природните богатства, како и со нуклеарното оружје, ќе остане светска сила дури и со присутните слабости, кои и понатаму ќе ги чувствува. Ќе биде ли Европа супер сила или не останува да покаже времето, но моментната состојба изразена преку евроото навестува дека може да се развие во економска и во финансиска сила. Моментната состојба на

закана за ниедна од европските земји, тогаш како ќе се оправда натамошната потреба од нови членки. Затоа и постои дилемата што се добива а што се губи, и што е тоа што Алијансата би го добила со евентуално проширување, затоа што само по себе перформансите на кандидатот по автоматизам не значат членство. Дали НАТО ќе стане дефанзивна Алијанса, чија основна цел ќе биде да го одржува мирот во евроатлантската област или станува збор за нешто сосема друго. Можеби се бара начин за поефикасно партнерство меѓу Европа и САД, што ќе ѝ овозможи на

случувањата на меѓународната сцена од многу нешта зависи од однесувањето на САД.

Од однесувањето на САД ќе зависи како ќе се детерминира иднината на НАТО, па и иднината на Европа, односно проширувањето или раздружувањето на овој политичко-воен фактор. Сепак, Европа била и останува подрачје каде што се тестира мултилатеризмот, а тоа се однесува на подготвеноста и на способноста на модерните држави да ги изложат своите меѓусебни односи и политики на заедничко дејствување.